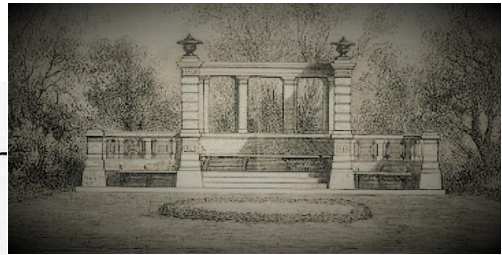

W. Cremer.

Liefde en Hoogmoed aan de Linge

De novelle "**Oan 't kleine revierke**" (uit 1863) schetst een sfeervol beeld van het leven in de **Betuwe** langs de rivier de **Linge**. De vertelling draait om de jonge bouwknicht **Lammert**, wiens ambities en neiging tot luiheid botsen met de strenge werkethiek van de welgestelde boerin van het **Putterserf**. Nadat hij wordt betrapt terwijl hij in een statige leunstoel van zijn baas rust, wordt hij op staande voet ontslagen, wat leidt tot een breuk met zijn geliefde **Triene**. De novelle belicht de sociale contrasten en de morele lessen over **ijver versus luiheid** binnen een negentiende-eeuwse boerengemeenschap. Uiteindelijk raakt Lammert in moreel verval, terwijl de eerlijke personages vasthouden aan hun tradities en harde arbeid.

De rivier de Linge speelt een bescheiden maar centrale rol in het dagelijks leven van de bewoners van de Betuwe. Hoewel Cremer de rivier omschrijft als een "onneuzel" en rustig stroompje in vergelijking met de grote rivieren de Rijn en de Waal, is zij onlosmakelijk verbonden met het werk en de ontspanning in de regio,.

Hieronder volgen de belangrijkste rollen die de Linge vervult volgens Cremer:

1. Huishoudelijk en praktisch gebruik.

De Linge fungeert als een directe bron voor dagelijkse behoeften:

- **Schoonmaak:** Dagelijks gebruiken bewoners de rivier voor het schoonhouden van melkgerei. Een personage genaamd Triene boent bijvoorbeeld elke ochtend de roomtesten en schuurt de melkkannen op een houten plank aan de oever,.
- **Drinkwater en bereiding:** Het water uit de Linge wordt gebruikt als drinkwater. Ook halen bewoners 's avonds water uit de rivier om bijvoorbeeld koffie te zetten.
- **Nut voor dier en mens:** Cremer vermeldt dat de Linge rusteloos voortstroomt "ten nutte van mins en dier".

2. Landbouw en vruchtbaarheid.

De rivier is essentieel voor de landbouw, wat de hoofdmiddel van bestaan is in de Betuwe:

- **Vruchtbare grond:** Langs de Linge ligt de "vette klei" die zorgt voor "malsigheid en volligheid" in de gewassen, zoals haver, tarwe, goudgeel zaad en klavervelden.
- **Werkplek:** Er wordt direct aan de oevers geploegd met vierspannen,. De grazige oevers (de "Lingezoom") bieden de arbeiders ook een plek om in de schaduw van wilgen te rusten tijdens het zware werk op het land,.

3. Recreatie en sociaal leven.

De Linge heeft een sterke sociale en emotionele betekenis:

- **Verfrissing en ontmoeting:** De jeugd zoekt de rivier op voor verkoeling. De rivier wordt gepersonifieerd als iemand die de bewoners kent en hun "blonde köpkes" weerspiegelt wanneer zij over het water turen,.
- **Vissen:** Voor de ouderen, zoals de bijna honderdjarige Arie Weijer, biedt de rivier een plek voor ontspanning door te vissen met een hengel,.
- **Inspiratie:** De Linge is een bron van vrolijkheid en gezang; personages zingen hun liedjes terwijl ze aan de waterkant werken,.

4. Infrastructuur en geografie.

De rivier vormt de ruggengraat van het landschap en de verbindingen:

- **Verbinding:** De Linge loopt midden door de Betuwe van oost naar west. Bruggen over de rivier verbinden de verschillende oevers en landwegen met elkaar,.
- **Oriëntatiepunt:** Belangrijke plekken in het dagelijks leven, zoals de herberg "In de reizende man" en verschillende hofsteden (zoals het Putterserf), liggen direct aan of nabij de rivier.

Kortom, de Linge is voor de Betuwnaren veel meer dan een waterweg; het is een levensader die de dagelijkse routine van werk, huishouden en rust ondersteunt.

Het overkoepelende thema van de novelle is de **morele waarde van arbeid en de strijd tussen vlijt en luiheid**. Cremer schetst een wereld waarin hard werken niet alleen een noodzaak is voor het levensonderhoud, maar ook een teken is van een goed karakter en de weg naar Gods zegen.

Hieronder worden de verschillende aspecten van dit thema nader toegelicht:

1. Vlijt tegenover luiheid.

De kern van het verhaal draait om de tegenstelling tussen de personages die de deugd van arbeid belichamen en degenen die zich laten verleiden tot luiheid.

- **De deugd van arbeid:** De overleden boer Willems en zijn vrouw dienen als voorbeelden van hoe men door "warkzaamheid" van een arme bouwknicht kan opklimmen tot een rijke boer. Hun succes is direct verbonden met hun onvermoeibare inzet op het land.

- **De valstrik van luiheid:** De hoofdpersoon Lammert wordt omschreven als een "luijoard" en "slof". Hij probeert Triene ervan te overtuigen dat werken voor de armen of voor "zwarte mooren" is, en dat rijke mensen in de stad gewoon "ien de zon zitten". Deze houding leidt tot zijn ondergang; hij wordt door vrouw Willems als "luizak" uit het huis gejaagd,.

- **Morele waarschuwing:** De bijna honderdjarige Arie Weijer verwoordt het morele kompas van de novelle met het liedje: "**Van luijoard kumt slechtoard**". Dit suggereert dat luiheid de bron is van ander moreel verval, zoals liegen en diefstal.

2. Sociale status en hoogmoed.

Een belangrijk subthema is de verwaarlozing van iemands afkomst en plichten door hoogmoed. Lammert waant zich al "boer van 't Putterserf" voordat hij er daadwerkelijk een is, en weigert daarom nog langer "meidswark" of zwaar werk te verrichten. Zijn verlangen om in de statige voorkamers te zitten in plaats van op het land te werken, wordt door de boerin bestempeld als "baldoajigheid" en een gebrek aan besef van zijn "standoasie".

3. Loutering en bekering tot arbeid.

De novelle heeft een moralistisch verloop waarin de hoofdpersoon door schade en schande leert wat de waarde van vlijt is.

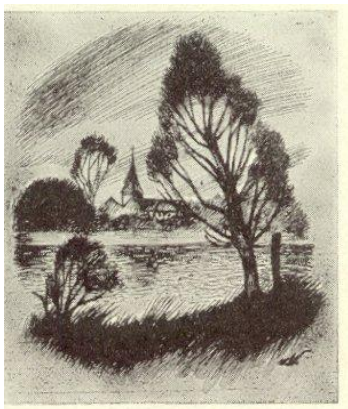
- **De diepe val:** Na zijn ontslag raakt Lammert in de schulden, vervalt hij tot diefstal in de herberg en belandt hij bijna stikkend in het ijskoude water van de Linge.

- **De ommekeer:** Lammerts herstel begint wanneer hij de drang voelt om een onbekwame knecht te helpen bij het ploegen,. De realisatie "**A'j wilt joa dan kun ie**" (als je wilt, dan kun je het) markeert zijn morele wedergeboorte. Hij accepteert zijn rol als hardwerkende bouwknegt en vindt zo zijn plek in de gemeenschap terug.

4. De rol van de Linge en de Natuur.

De rivier de Linge en het landschap fungeren als een getuige van dit morele proces. De rivier wordt gepersonifieerd als een entiteit die "vlijt" ziet en beloont. Het slot van de novelle benadrukt dit met de conclusie dat de lente de akker weer tot leven wekt en dat de rivier lacht omdat: "**Vlijt loont er zien heer!**" (Vlijt beloont haar meester).

Kortom, de novelle is een **moralistisch pleidooi voor een werkzaam leven**, waarbij luiheid wordt gestraft en oprechte vlijt leidt tot eerherstel en geluk.

In de novelle speelt de koperen tabaksdoos van Geurtje een cruciale symbolische rol als **stille getuige van Lammerts ware identiteit en zijn morele tekortkomingen**. Het object fungeert niet alleen als een herinnering aan zijn afkomst, maar ook als de katalysator voor de uiteindelijke breuk in zijn relatie met Triene.

De belangrijkste symbolische functies van de tabaksdoos zijn:

1. Symbool van oprechte genegenheid en afkomst.

De doos is een geschenk van Geurtje, een meisje uit Lammerts eigen sociale milieu, die hem de doos gaf tijdens hun eerste jaar bij zijn grootvader. De inscriptie op het deksel — "**Aan LAMMERT VAN TUIL, van GEURTJE TEN BOS**" — symboliseert een oprechte, diepgewortelde band die Lammert probeert te negeren in zijn jacht naar de rijkdom van het Putterserf. Terwijl Lammert de doos dagelijks gebruikt, ziet hij Geurtje slechts als iemand om mee te "jollen en dollen", terwijl de doos zelf een blijvend bewijs is van haar trouw.

2. Contrast tussen ambitie en werkelijkheid.

Lammert gebruikt de tabaksdoos op momenten dat hij zich overgeeft aan zijn luiheid en dagdromen over rijkdom. Wanneer hij illegaal in de statige voorkamers van het Putterserf verblijft, zet hij de doos ostentatief op de tafel terwijl hij in de armstoel van de overleden boer gaat zitten. Hier symboliseert de doos de **onverenigbaarheid van zijn huidige status**: een eenvoudige knecht met een koperen doosje die zich waant in een wereld van "ekfeties mehonyhout" en rijkdom.

3. De katalysator van de morele val.

De tabaksdoos wordt het instrument van Lammerts ondergang wanneer hij deze door zijn eigen slordigheid ("slofheid") vergeet op het Putterserf nadat hij door vrouw Willems uit huis is gejaagd. Het vergeten van de doos onderstreept zijn karakter als "luizak" en "slof", wat uiteindelijk tegen hem getuigt.

4. Onthuller van de waarheid.

Voor Triene speelt de doos de belangrijkste rol als **onthuller van Lammerts dubbelhartigheid**. Wanneer zij de achtergelaten doos vindt en de inscriptie leest, ziet zij dit als het definitieve bewijs dat Lammert onbetrouwbaar is. De doos vertelt haar wat Lammert verborgen hield:

- **Emotioneel verraad**: Triene realiseert zich dat Lammert "gespeuld heeft met Geurtje's hart" om ondertussen naar de rijkdom van het Putterserf te dingen.
- **Sociale schande**: De doos bevestigt voor haar dat zij bijna de vrouw was geworden van een "weggejoagden luijoard".

5. Symbool van de definitieve breuk.

Aan het einde van de novelle is de beslissing om de doos terug te sturen naar het huis van Weijer, vergezeld van een briefje dat het uit is, de **formele beëindiging van Lammerts ambities**. De doos keert terug naar de rechtmatige eigenaar, wat parallel loopt met Lammert die uiteindelijk zijn plek als eenvoudige bouwknicht weer moet accepteren voordat hij moreel herstel kan vinden.

Kortom, de tabaksdoos symboliseert de **onvermijdelijke waarheid** die Lammert probeerde te ontvluchten: zijn afkomst, zijn luiheid en de morele gevolgen van zijn opportunisme.

De inscriptie op de koperen tabaksdoos luidde: "**Aan LAMMERT VAN TUIL, van GEURTJE TEN BOS**". Hoewel de tekst op zichzelf feitelijk is, draagt deze in de novelle een diepe symbolische betekenis die varieert per personage en de voortgang van het verhaal bepaalt.

De betekenis van de inscriptie kan als volgt worden onderverdeeld:

1. Een teken van trouw en afkomst.

De doos was een geschenk van Geurtje aan Lammert op de kermis, in het eerste jaar dat zij bij zijn grootvader kwam wonen. De inscriptie was in het deksel gezet door **Miels de horlogemaker**. Voor Geurtje en de buitenwacht betekende het feit dat hun namen zo nauw verbonden op de doos stonden dat er sprake was van een **bijzondere band of een belofte**, ook al probeerde Lammert dit zelf te bagatelliseren als iets onbeduidends.

2. Bewijs van Lammerts dubbelhartigheid.

Voor Triene van het Putterserf fungeert de inscriptie als het **beslissende bewijs van Lammerts ontrouw**. Wanneer zij de doos vindt die Lammert in zijn haast is vergeten, noemt zij de inscriptie het "**heilooze schrift**". De tekst maakt haar pijnlijk duidelijk dat:

- Lammert een geschenk van een ander meisje (Geurtje) "op het hart" droeg terwijl hij haar het hof maakte.
- Lammert met het hart van Geurtje heeft gespeeld enkel om de rijkdom van het Putterserf na te jagen.

3. De confrontatie met de werkelijkheid.

Lammert gebruikt de doos met de inscriptie paradoxaal genoeg juist op het moment dat hij zich in de statige voorkamer van het Putterserf waant als de toekomstige heer des huizes. De inscriptie op de doos herinnert de lezer er echter aan dat hij slechts een **eenvoudige bouwknicht** is met wortels in een heel ander sociaal milieu (dat van Geurtje en zijn grootvader), wat in schril contrast staat met zijn hoogmoedige ambities.

Uiteindelijk is de inscriptie de reden dat Triene de relatie definitief verbreekt, omdat zij beseft dat zij nooit de vrouw van een "weggejaagde luiaard" wil worden die zijn verleden en zijn ware karakter achter dergelijke geheimen verschuilt.

De transformatie van Lammert, van een hoogmoedige en luie knecht naar een vlijtige arbeider, vormt de kern van de moralistische boodschap van de novelle. Zijn proces van vallen en weer opstaan leert de lezer dat **ware waarde en geluk niet voortkomen uit sociale status of rijkdom, maar uit eerlijke arbeid en karakter.**

De belangrijkste lessen uit Lammerts transformatie zijn:

1. De link tussen luiheid en moreel verval.

Lammerts beginstadium bevestigt de waarschuwing van de oude Arie Weijer: **"Van luijoard kumt slechtoard"**. Omdat Lammert meent dat hij door een huwelijk met Triene "boer en meester" zal worden, verwaarloost hij zijn plichten en begint hij te liegen tegen zijn werkgeefster. Zijn luiheid voert hem uiteindelijk naar de herberg, waar hij vervalt tot gokken en zelfs het stelen van geld van een andere boer. De transformatie leert dat **niets doen leidt tot een glijdende schaal van zonde en oneerlijkheid.**

2. De loutering door diepe vernedering.

De boodschap benadrukt dat een radicale ommekeer soms een harde confrontatie met de werkelijkheid vereist. Lammert wordt publiekelijk vernederd wanneer hij als een "schavuit" de herberg wordt uitgeworpen en bijna verdrinkt in de Linge. Deze bijna-doodervaring en de daaropvolgende schaamte breken zijn hoogmoed. De transformatie laat zien dat **zelfreflectie en berouw de noodzakelijke eerste stappen zijn naar moreel herstel.**

3. De ontdekking van de "wil" als krachtbron.

Het meest cruciale moment in Lammerts transformatie vindt plaats op de akker, wanneer hij een onbekwame knecht ziet zwoegen met de ploeg. Ondanks zijn fysieke zwakte voelt hij een innerlijke drang om in te grijpen. De gedachte **"A'j wilt joa dan kun ie"** (als je wilt, dan kun je het) markeert zijn wedergeboorte. Dit leert de lezer dat **vakkundigheid en arbeid een bron van trots en identiteit zijn**, en dat de "wil" om bij te dragen de mens verheft.

4. Beloning volgt op vlijt, niet op opportunisme.

Aan het einde van het verhaal keert Lammert terug naar zijn ware "standaasie" als bouwknacht op het Putterserf. Hoewel hij de rijke Triene verliest aan een andere boer, vindt hij rust bij Geurtje en verdient hij het respect van de gemeenschap terug door zijn inzet bij de "zoaddors" (zaaddorsen). De uiteindelijke boodschap, gesymboliseerd door het gezang van de arbeiders en de lachende rivier, is dat **Gods zegen rust op het werk van de vlijtige mens.**

De transformatie van Lammert eindigt met de krachtige conclusie van de novelle: **"Vlijt loont er zien heer!"** (Vlijt beloont haar meester). Dit betekent dat wie werkt met overgave, uiteindelijk de vruchten plukt van een eerbaar en gezegend leven.

Lammert haalt slavernij erbij als een misplaatst argument om zijn eigen **luiheid te rechtvaardigen** en om Triene te overtuigen dat hard werken niet past bij mensen van stand.

Cremer laat zien dat Lammert deze vergelijking gebruikt om de volgende redenen:

- **Goddelijke ordening:** Lammert beweert dat God "zwarte mooren" en "sloavenvolk" in de wereld heeft gezet met het specifieke doel om voor het "blankvolk" te werken. Volgens zijn redenering zou de wereld "oaveregts verkeerdt" (totaal verkeerdt om) zijn als het blanke volk zelf het werk zou doen.

- **Sociale status:** Hij probeert Triene, als dochter van het rijke Putterserf, wijs te maken dat zij een andere "standoasie" heeft dan een gewone melkmeid. Hij vindt het belachelijk dat zij nog steeds hard werkt en stelt dat zij, net als het "rijkvolk" in de stad Nijmegen, zou moeten kunnen genieten van rust terwijl anderen het werk doen.

- **Rechtvaardiging van zijn ambitie:** Lammert droomt ervan om door een huwelijk met Triene zelf "boer en meester" te worden, zodat hij niet langer hoeft te ploegen. Hij gebruikt het voorbeeld van slavernij en de stedelijke elite om aan te tonen dat werken "veur lêg en erm" is en dat hij, zodra hij rijk is, net als de notaris of burgemeester "ien de zon" kan zitten roken.

Triene merkt echter op dat dit gepraat over slavernij en status een negatieve invloed op haar heeft; ze begint zich te schamen voor haar ijver en overweegt zelfs om haar zondagse kleren tijdens het werk te dragen om haar rijkdom te tonen. De novelle veroordeelt Lammerts redenering uiteindelijk door hem af te schilderen als een "luizak" wiens hoogmoed tot zijn val leidt.

In de novelle speelt Geurtje een essentiële rol als de **belichaming van trouw, bescheidenheid en oprechte liefde**. Zij vormt het morele tegenwicht voor de hoogmoedige ambities van Lammert en fungeert als de emotionele constante in het verhaal.

Haar rol kan worden onderverdeeld in de volgende aspecten:

1. Zorgdrager en moreel anker.

Geurtje is een twintigjarig meisje uit een arme tak van de familie dat zorgt voor de bijna honderdjarige **Arie Weijer**, de grootvader van Lammert. Zij bestuurt het huishouden, zorgt voor de tuin en ontfermt zich over de oude man met een geduld dat in schril contrast staat met Lammerts ongeduldige verlangen naar rijkdom. Zij is degene die Lammert confronteert met de realiteit van zijn gedrag, zoals wanneer zij hem opzoekt op het land om te vertellen over het wangedrag van Dolfke en hem waarschuwt voor de geruchten over zijn luiheid.

2. Symbool van Lammerts verleden en ware afkomst.

Zij vertegenwoordigt de wereld waar Lammert vandaan komt en waar hij eigenlijk thuishoort. De **koperen tabaksdoos**, die zij hem zes jaar eerder voor de kermis gaf, is een tastbaar bewijs van hun jarenlange band. Hoewel Lammert haar gevoelens aanvankelijk afdoet als iets waar hij mee kon "jollen en dollen" terwijl hij zijn zinnen op de rijke Triene had gezet, blijkt zij de enige te zijn die hem werkelijk kent.

3. De lijdende partij en het emotionele offer.

Geurtje draagt haar verdriet over Lammerts verraad met een **"lochtige" (luchthartige) façade**, terwijl zij vanbinnen kapotgaat. Wanneer Lammert haar triomfantelijk vertelt dat hij met Triene zal trouwen en "boer van 't Putterserf" zal worden, voelt dit voor haar als een "gluijende noald deur 'et hart". Haar pijn wordt gesymboliseerd door het moment waarop zij haar rode kralenketting (een symbool van hun band) in het vuur gooit en in de keuken in tranen uitbarst.

4. De katalysator van de ontknoping.

Zonder dat zij het direct beoogt, is zij degene die de breuk tussen Lammert en Triene veroorzaakt. De inscriptie op haar geschenk — **"van GEURTJE TEN BOS"** — opent de

ogen van Triene voor Lammerts onbetrouwbaarheid. Hiermee fungeert Geurtje als het instrument waardoor de waarheid aan het licht komt.

5. Herstel en uiteindelijke bestemming.

In de ontknoping van het verhaal, nadat Lammert door schade en schande tot inkeer is gekomen, keert hij terug naar Geurtje. Zij is degene die hem verzorgt wanneer hij ziek en verstoten is. Het feit dat zij de kralen van haar ketting uit de as heeft gered en aan een "**starke draad**" (sterke draad) heeft geregen, symboliseert dat hun relatie na de beproevingen loutering heeft ondergaan en nu duurzamer is dan voorheen.

De moeder van Triene, in de novelle aangeduid als **vrouw Willems** of de **boerin van het Putterserf**, speelt een cruciale rol als de morele autoriteit en de bewaker van de deugd van arbeid in de novelle. Zij belichaamt het succes dat voortkomt uit vlijt en dient als het kritische geweten van haar dochter.

Haar rol kan aan de hand van de volgende punten worden beschreven:

1. Bewaker van de familie-eer en waarden.

Vrouw Willems is de weduwe van Harmen Willems, die zich door hard werken heeft opgewerkt van een arme bouw knecht tot een rijke boer met 140 morgen land. Zij hecht grote waarde aan deze geschiedenis en ziet het als haar taak om de rijkdom en de goede naam van het Putterserf te beschermen. Zij is zeer nuchter; hoewel ze een prachtig huis met statige voorkamers heeft laten bouwen, gebruikt ze deze kamers zelf nooit omdat ze dat "baldoajigheid" vindt. Ze vindt dat men, ongeacht de rijkdom, moet blijven werken.

2. De kritische observant van Lammert.

In tegenstelling tot haar dochter Triene, die aanvankelijk verblind is door Lammerts knappe uiterlijk, doorziet de moeder zijn ware karakter al vroeg.

- **Waarschuwing:** Ze waarschuwt Triene dat Lammert een "matfots" en een "slof" (een luiaard) is geworden.
- **Inzicht:** Ze merkt op dat hij "den luijoard speulen" doet en verbiedt Triene om met hem om te gaan, omdat haar overleden vader zich zou omdraaien in zijn graf als hij wist van haar verkeer met een nietsnut.
- **Bestrafing:** Ze confronteert Triene wanneer deze in haar zondagse kleren aan het werk gaat, en herkent hierin direct de schadelijke invloed van Lammerts praatjes over sociale status.

3. De katalysator van Lammerts ondergang

De moeder is degene die de climax van het verhaal inleidt wanneer zij Lammert op heterdaad betrapt. Terwijl zij naar de voorkamer gaat om een nieuwe halster voor een gewond paard te halen, treft zij Lammert slapend aan in de statige armstoel van haar overleden man. Haar woede is groot; ze noemt hem een "vlegel" en een "luizak" en jaagt hem direct van het erf en uit zijn dienst. Hiermee zet zij de noodzakelijke loutering van Lammert in gang.

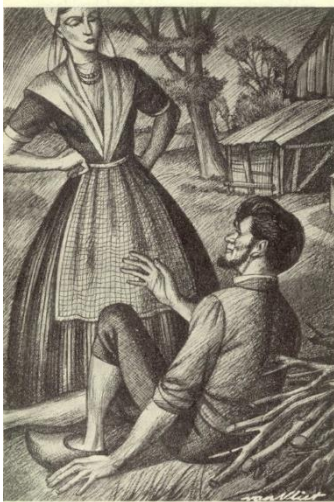
4. De opvoeding van Dolfke

In de relatie met haar zoon Dolfke toont ze aanvankelijk een zwakke plek; ze laat zich door zijn leugens over hoofdpijn en kramp verleiden om hem thuis te houden van school. Aan het einde van de novelle is zij echter strenger geworden. Ze dwingt hem naar school te gaan en belooft hem pas een horloge als de meester bevestigt dat hij "vlijtig" is geweest, wat aangeeft dat ze de les over de gevaren van luiheid nu ook op haar zoon toepast.

5. Weldadigheid en herstel

Aan het einde van het verhaal toont zij haar menselijke kant door de bijna honderdjarige Arie Weijer (Lammerts grootvader) financieel te ondersteunen. Ze doet dit op een eervolle manier door hem geld te geven "op de groote rekening", zodat de trotse oude man het niet als een aalmoes hoeft te ervaren. Uiteindelijk staat zij ook toe dat Lammert, na zijn bekering tot een vlijtig leven, weer als bouw knecht op het Putterserf aan de slag gaat.

Kortom, de moeder fungeert als de **morele ruggengraat** van het verhaal die de waarden van de Betuwse boerengemeenschap bewaakt en herstelt.

In de novelle speelt **Dolfke**, de zoon van vrouw Willems (de weduwe van het Putterserf), een rol die gekenmerkt wordt door **ongehoorzaamheid, manipulatie en boosaardigheid**. Hij fungeert in het verhaal als een negatief voorbeeld van de jeugd en als een katalysator voor conflicten tussen de verschillende huishoudens.

Hieronder volgt een gedetailleerde beschrijving van zijn rol en de manier waarop zijn moeder hem ervaart:

De rol van Dolfke in het verhaal

- **De luie leerling:** Dolfke is ongeveer tien jaar oud en probeert met voortdurende smoesjes onder zijn schoolplicht uit te komen. Hij liegt regelmatig tegen zijn moeder over fysieke klachten, zoals kramp in zijn lijf of hoofdpijn, om thuis te mogen blijven.
- **Boosaardig gedrag:** Zijn karakter wordt als "baldadig" omschreven. Een belangrijk moment in de novelle is wanneer hij zonder aanleiding het visemmerte van de stokoude, bijna honderdjarige Arie Weijer in de Linge schopt. Wanneer Geurtje hem hiervoor wil straffen, reageert hij agressief en probeert haar te slaan.
- **Leugenaar en stokebrand:** Dolfke speelt een actieve rol in de ondergang van Lammert. Hij vertelt zijn moeder dat hij Lammert "languit" in het gras heeft zien liggen bij Geurtje in plaats van te ploegen. Ook liegt hij tegen zijn moeder door te beweren dat de oude Weijer haar zou hebben belasterd, wat de woede van vrouw Willems jegens het hele Weijer-huishouden aanwakkert.

Hoe zijn moeder hem ervaart.

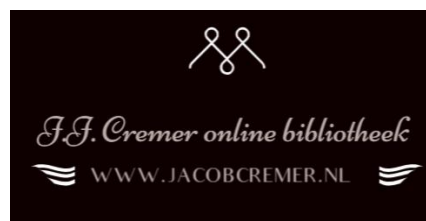
Vrouw Willems ervaart haar zoon aanvankelijk met een **blinde, toegeeflijke moederliefde**, maar haar houding verandert gedurende het verhaal:

- **Toegeeflijkheid en medelijden:** In het begin van de novelle heeft de moeder een zwakke plek voor Dolfke. Wanneer hij klaagt over hoofdpijn, ziet zij hem "meelijndend" aan en geeft hem zelfs geld (een cent voor op zijn voorhoofd en vijf cent voor anijsdrop) in plaats van hem naar school te sturen. Zij noemt hem haar "lieve jungske".
- **Goedgelovigheid:** Zij gelooft de leugens van Dolfke onvoorwaardelijk. Zijn verhalen over Lammerts luiheid en de zogenaamde beledigingen van Arie Weijer neemt zij direct voor waar aan, wat haar aanzet tot woede-uitbarstingen tegenover anderen.
- **Beschermdrang:** Zij is fel in de verdediging van haar zoon. Wanneer zij hoort dat Geurtje Dolfke heeft geslagen (na zijn wangedrag bij de rivier), is zij woedend en weigert zij zich door de oude Weijer te laten "koejoneren" wat betreft de opvoeding van haar kind.

• **Late strengheid en inzicht:** Aan het einde van de novelle lijkt de moeder tot een ander inzicht te zijn gekomen, mogelijk door de lessen over vlijt en luiheid die centraal staan in het verhaal. Zij dwingt Dolfke dan om naar school te gaan en belooft hem pas een horloge ("tik-harlozie") als de meester bevestigt dat hij **vlijtig** is geweest. Zij geeft aan dat zij het horloge voor hem zal opwinden totdat hij zelf het nodige "begrip" heeft ontwikkeld. Samenvattend is Dolfke voor zijn moeder aanvankelijk een oogappel die zij met te zachte hand regeert, maar wordt hij uiteindelijk het onderwerp van een **strengere opvoeding gericht op vlijt**, om te voorkomen dat hij net zo'n "luiaard" wordt als Lammert.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 28 januari 2026.

www.jacobcremer.nl